

Hindi Urdu for Health

The Practice of Medicine in Hindi and Urdu

repositories.lib.utexas.edu/handle/2152/64261

Hindi Urdu Flagship | South Asia Institute | Department of Asian Studies | The University of Texas at Austin

Unani Preparation

Like any other traditional system of medicine, Unani also relies on preparing medicines from herbs obtained from the field or the forest. This involves gathering, processing – either by cutting or other action, and then mixing it with other herbal ingredients to prepare medicines for specific ailments. The videos in this section provide a glimpse into how Unani doctors talk about this aspect of their practice.

UNANI TRAINING - PART TWO

Video URI: hdl.handle.net/2152/65783

Contents:

Hindi Transcription	2
Hindi Vocabulary	3
Hindi Questions	4
Urdu Transcription.....	5
Urdu Vocabulary	6
Urdu Question	7

Hindi Transcription

तो आपके पूरे, कितने साल हो गये आपको ये प्रैक्टिस करते हुये...

मुझे यहां पे पंद्रह-सोलह साल हो गये... इससे पहले मैं, मतलब, बचपन से मैं, मतलब पढ़ने के ज माने से ही वालिद साहब के साथ जुड़ गया था... वो दवाईयों, मरीजों को दवाई देते थे और मेरे से ही दिलवाते थे, वो परचे लिख के देते थे, मैं दवाई बांध के देता था उनको...

कोई ऐसा दिलचस्प वाक्या आपके दिमाग में आता है, जब आप आपके वालिद के साथ, जब सीख रहे थे आप...

जी...

तो कभी झिड़क पड़ी हो, कभी सिखाने के वक्त में कभी...

जी ऐसा कभी...

उन्होंने समझाया हो कभी...

जी ऐसा कभी...

ऐसा कुछ आप हमें बतायें तो...

जी ऐसा कई बार हुआ... उन्होंने पर्चा लिख, बतला दिया, ज्यादातर वो जुबानी बतला दिया करते थे, पंद्रह-बीस दवाईयां एकदम बतला दी, ये-ये लानी है, ऊंगली, मुलैठी, लिसोडे, मुनब्बर और जी फिर, हमेजा लाज लाना और वो तमासी की पुडि या देनी है, तो कितनी सारी चीजें बता दी... अब बचपना था, तेजी के साथ गये और बांध दी, कोई चीज अगर रह गई, तो उल्लू के पट्टे, तुझे दिमाग नहीं रहा तेरे अंदर... भूल गया इतनी जल्दी तू... तो फिर वो दुबारा जाते थे... अगर कोई दवाई थोड़ी रह गई... अबे यो जाट, चौधरी है चौधरी, इतनी तो इसकी जाड़ को लग जायेगी दवाई ये... ज्यादा से ले के आ... (हंसते हुये) तो इस तरीके से कई बार वाक्यात हो जाते थे उनके साथ...

तो आपकी जो, उनके साथ पढ़ाई...

जी...

या उनके साथ जो आपने तालीम...

जी...

हासिल की है...

जी...

जिसे आप अब इस्तेमाल कर रहे हैं...

जी...

तो बाकायदा बैठा के पढ़ाते थे, या किस तरह से होता था?

पढ़ाते थे, समझाते थे... रात में जब वक्त होता था तो समझाया करते थे... जब मैं उनके सामने, मैंने अपना अलग कर लिया, मतलब, तो मैं यहां से जाकर, उनके पास बैठता था, फिर मैं अपने मरीजों के बारे में उनसे बतलाया करता था, कि जी आज एक सांस का मरीज आया था, इस-इस तरीके से, तो मेरी समझ में नहीं आई, मैं क्या करूं, क्योंकि मैं अभी नया ले के बैठा हूं... तो मुझे समझाया करते थे... के देखो इसको बलगम तो नहीं आता, खुशक खांसी है... क्या है, किस तरह कमजोरी, खून की कमी तो नहीं उसके अंदर, वो ही समझाया करते थे... फिर उसको बतलाया करते थे... कई दफे मैं मरीज को उनके पास भी लेकर जाया करता था, के इस तरीके का मरीज है... फिर वो मुझे बतलाते थे...

और पुरानी चीजें, जो आपके दादा मरहूम, या उनके, वो लिख गये आपके लिये, कुछ किताबें बना गये या...

जी कुछ किताबें हैं... एक मेरे पास यहीं पर रखी रहती है, कोई याद ना हो तो मैं उसमें देख लेता हूं... किताब है मेरे पास ये... जो हमारे दादा की लिखी हुई है...

जी...

इसमें उन्हीं की दवायें लिखी हुई हैं, उनके हाथ की ही... हमारे शरबत वगैरह, गोली वगैरह सब इसके अंदर लिखी हुई हैं, उन्हीं के हाथ की राइटिंग है सब ये... ये शूबे इकसेर है... ये सब, खाना खाने के बाद पेट फूल जाता है, लीवर बढ़ जाता है, गैस बनता है, उसके लिये इसमें नुस्खे हैं सब ये... सब चीजें हैं...

Hindi Vocabulary

With father	वालिद के साथ
Was learning	सीख रहे थे
Form, paper	पर्चा
By memory	जुबानी
Finger	ऊंगली
	मुलैठी
	मुनब्बर
	हमेजा लाज
Herbal packet	तमासी की पुड़िया
Childhood	बचपना
Teaching	तालीम

Was teaching sitting down	बैठा के पढ़ाते थे
Respiratory patient	सांस का मरीज
Dry cough	खुशक खांसी
Weakness	कमजोरी
Blood loss	खून की कमी
	हमारे शरबत
Pill	गोली
	शूबे इकसेर
Stomach bloats up	पेट फूल जाता है
Liver swells up	लीवर बढ़ जाता है
Gas is formed	गैस बनता है

Hindi Questions

हकीम जी ने अपने वालिद से तालीम ज़्यादातर कैसे हासिल की?

- 1 मुँह जुबानी
- 2 उनके साथ दवाखाने में काम कर के
- 3 सब तरह से
- 4 उनके साथ किताबें पढ़ कर

दादा की लिखी किताब में क्या लिखा है?

- 1 मरीज़ों के नाम
- 2 मरीज़ों की बीमारियों के बारे में
- 3 दवाओं के नुस्खे
- 4 दादा के खुद के अनुभव

Urdu Transcription

تو آپ کے پورے، کتنے سال ہو گئے آپ کو یہ پریکٹس کرتے ہوئے۔۔۔

مجھے یہاں پہ پندرہ سولہ سال ہو گئے۔۔۔ اس سے پہلے میں، مطلب، بچپن سے میں، مطلب پڑھنے کے زمانے سے ہی والد صاحب کے ساتھ جڑ گیا تھا۔۔۔ وہ دوائیوں، مریضوں کو دوائی دیتے تھے اور میرے سے ہی دوائی لیتے تھے، وہ پرچے لکھ کے دیتے تھے، میں دوائی باندھ کے دیتا تھا ان کو۔۔۔

کوئی ایسا دلچسپ واقعہ آپ کے دماغ میں آتا ہے، جب آپ کے والد کے ساتھ، جب سیکھ رہے تھے آپ۔۔۔

جی۔۔۔

تو کبھی جھڑک پڑی ہے، کبھی سکھانے کے وقت میں کبھی۔۔۔

جی ایسا کبھی۔۔۔

انہوں نے سمجھایا ہو کبھی۔۔۔

جی ایسا کبھی۔۔۔

ایسا کچھ آپ ہمیں بتائیں تو۔۔۔

جی ایسا کئی بار ہوا۔۔۔ انہوں نے پرچہ لکھا، بتلا دیا، زیادہ تر وہ زبانی بتلا دیا کرتے تھے، پندرہ سال دوائیاں ایک دم بتلا دیں، یہ یہ لانی ہے، انگلی، ملیٹھی، لسوڈے، منبیر اور جی پھر، ہميجا لاج لانا اور وہ تھامسی کی پڑیا دینی ہے، تو کتنی ساری چیزیں بتا دی۔۔۔ اب بچپن تھا، نیزی کے ساتھ گئے اور باندھ دی، کوئی چیز اگر رہ گئی، تو الو کے پٹھے، تجھے دماغ نہیں رہا تیرے اندر۔۔۔ بھول گیا اتنی جلدی تو۔۔۔ تو پھر وہ دوبارہ جاتے تھے۔۔۔ اگر کوئی دوائی تھوڑی رہ گئی۔۔۔ ابے یہ یو جاٹ، چودھری بے چودھری، اتنی تو اس کی جاڑ کو لگ جائیگی دوائی یہ۔۔۔ زیادہ سے لے کے آ۔۔۔ (ہنستے ہوئے) تو اس طریقے سے کئی بار واقعات ہو جاتے تھے ان کے ساتھ۔۔۔

تو آپ کی جو، ان کے ساتھ پڑھائی۔۔۔

جی۔۔۔

یا ان کے ساتھ جو آپ نے تعلیم۔۔۔

جی۔۔۔

حاصل کی ہے۔۔۔

جی۔۔۔

جسے آپ اب استعمال کر رہے ہیں۔۔۔

جی---

تو باقاعدہ بٹھا کے پڑھاتے تھے، یا کس طرح سے ہوتا تھا؟

پڑھاتے تھے، سمجھاتے تھے۔۔۔ رات میں جب وقت ہوتا تھا تو سمجھایا کرتے تھے۔۔۔ جب میں ان کے سامنے، میں نے اپنا الگ کر لیا، مطلب، تو میں یہاں سے جا کر، ان کے پاس بیٹھتا تھا، پھر میں اپنے مریضوں کے بارے میں ان سے بتلایا کرتا تھا، کہ جی آج ایک سانس کا مریض آیا تھا، اس اس طریقے سے، تو میری سمجھ میں نہیں آئی، میں کیا کروں، کیونکہ میں ابھی نیا لے کے بیٹھا ہوں۔۔۔ تو مجھے سمجھایا کرتے تھے۔۔۔ کہ دیکھو اس کو بلغم تو نہیں آتا، خشک کھانسی ہے۔۔۔ کیا ہے، کس طرح کمزوری، خون کی کمی تو نہیں اس کے اندر، وہ ہی سمجھایا کرتے تھے۔۔۔ پھر اس کو بتلایا کرتے تھے۔۔۔ کئی دفعہ میں مریض کو ان کے پاس بھی لے کر جایا کرتا تھا، کہ اس طریقے کا مریض ہے۔۔۔ پھر وہ مجھے بتلاتے تھے۔۔۔

اور پرانی چیزیں، جو آپ کے دادا مرحوم، یا ان کے، وہ لکھ گئے آپ کے لئے، کچھ کتابیں بنا گئے یا۔۔۔

جی کچھ کتابیں ہیں۔۔۔ ایک میرے پاس یہیں پر رکھی رہتی ہے، کوئی یاد نہ ہو تو میں اس میں دیکھ لیتا ہوں۔۔۔ کتاب ہے میرے پاس یہ۔۔۔ جو ہمارے دادا کی لکھی ہوئی ہے۔۔۔

جی---

اس میں انہیں کی دوائیں لکھی ہوئی ہیں، ان کے ہاتھ کی ہی۔۔۔ ہمیرے شربت وغیرہ، گولی وغیرہ سب اس کے اندر لکھی ہوئی ہیں، انہیں کے ہاتھ کی رائٹنگ ہے سب یہ۔۔۔ یہ شوبے اکسیر ہے۔۔۔ یہ سب، کھانا کھانے کے بعد پیٹ پھل جاتا ہے، لور بڑھ جاتا ہے، گیس بنتا ہے، اس کے لئے اس میں نسخے ہیں سب یہ۔۔۔ سب چیزیں ہیں۔۔۔

Urdu Vocabulary

With father	والد کے ساتھ
Was learning	سیکھ رہے تھے
Form, paper	پرچہ
By memory	زبانی
Finger	انگلی
	ملیٹھی
	منبر
	ہمیجہ لاج
Herbal packet	تماسی کی پڑیہ
Childhood	بچپن
Teaching	تعلیم
Was teaching sitting down	بٹھا کے پڑھاتے تھے

Respiratory patient	سانس کا مریض
Dry cough	خشک کھانسی
Weakness	کمزوری
Blood loss	خون کی کمی
	ہمیرے شربت
Pill	گولی
	شوبے اکسیر
Stomach bloats up	پیٹ پھول جاتا ہے
Liver swells up	لیور بڑھ جاتا ہے
Gas is formed	گیس بنتا ہے

Urdu Question

ڈاکٹر صاحب کی پڑھائی کہاں سے شروع ہوئی؟

- 1 گھر میں، اپنے والد صاحب کے ساتھ۔
- 2 طبیہ کالج۔
- 3 وہ اکیلے خود پڑھا کرتے تھے۔
- 4 اپنے محلے کے حکیم کے پاس، جو ان کے والد کے دوست ہوا کرتے تھے۔